

Megjelenik a lap **Temesvá-**
rott minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben,
akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap ház-
hozfordásáért rendelést tehetnek
a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros,
bécsi utca 68. szám, első emelet.

DELEJTŐ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizethetn helyben a szer-
kesztőségénél, vagy a helybeli könyv-
kereskedésekben; vidéken min-
den cs. kir. postahivatalnál a szer-
kesztőséghez utasítandó bérmentes
levelekben.

Hirdetések minden közhasználat-
ban lévő nyelven fôlvétetnek. A
beigatásért minden három hasábos
egyes sorért 4 p. vagy 7 uj kraj-
cárnyi díj számítottatik.

Kiadó hivatal: belváros, bé-
csi utca Uhrmann Márton
műkereskedésében.

Kedd, augustus 16. 1859.

33. szám.

Második évi folyam.

A Bánság népei.

Megigértem önnek tekintetes szerkesztő ur! mikép
kedves lapjában a Bánság nemzetiségeinek ethnogra-
phicus leírását közlendem. Az ígélet teljesítést várt :
de e polyglott népességű tartománynak melyik nem-
zetiségénél kezdjem? — Kezdem azokon, kik nálunk
magyaroknál előbb laktak itt, innen elpusztulván ké-
sőbb egy raja ismét ide jött : és ezek a bolgárok.

I.

A bolgár nemzet rövid története.

Eredeti egy nép ez a bolgár nép, ősi szokásait a
legparányibb öltözékdarabig annyiféle nemzetiségek kö-
zepette maig is fentartja, nem úgy, mint például az
ide vándorlott franciák, kik nem csak nyelvüket, de
jellemüket, népszokásaikkal együtt oly rövid idő alatt
elfeledvén, lőnek belőlök oly tős gyökeres svábok,
mint ha Svábországból származtak volna ide.

A bolgárok ős hazája és bölcsője ott volt, hol a
magyaroké, sőt Fessler a hét szittyafaj egyikének ál-
litja.*) Fővárosukat Bolghárnak hitták s innen a
nemzet neve is. Lakossága oly élénk kereskedést üzött,
mikép a görögök, akkoriban a világ e nagy kereskedői
nem egyszer irigy szemmel nézték őket. E várost
népeivel együtt 1236-dik évben Tchingis tatár kán
pusztitá el. Helyén ma az uspensko kolostor áll,
s a körülötte elterjedő számtalan halmok, nagyszerű
romok, azokon a századokkal dacoló indus, arabs s
örmény feliratok eléggé bizonyítják Bolghár hajdani
nagyletét.

Az ázsiai bolgároktól mikor szakadt el egy része,
mely már a hatodik század végén Europa történetében
előfordul, bizonytalan.

Annyi bizonyos, hogy Kuvrat fejedelmük halála
után 667-dik évben**) öt fia között feloszlott a bol-

*) Fessler nem nagy tekintély az ily dolgokban. A bol-
gár hajdan magyar ajku néptörzs vala, mely később oly
annyira szlávává lett, hogy mai nap szláv eredetűnek tartatik.
Erre nézve a legvilágosabb bizonyítékokkal szolgált Jerney
János (Tudománytár Uj folyam XV. köt. 1844.) és Wenzel
Gusztáv. (Uj M. Muzeum 1850. év I. k. 444. l.) (Szerk.)

**) Dr. Wenzel Gusztáv azt állítja Rischel Agoston ur
vizsgálódásai nyomán, hogy ezen Kuvrat, nem mint eddig kö-
zönségesen, de hibásan tartotta a historia, — a VII, hanem
az V. században élt. (Szerk.)

gárság. A két idősb Batbaj és Kontrag öslakására
visszavonult; a két ifjabbik közül az egyik Ravenna
tájékán telepedett le, a másik az avarok kánjának hó-
dolt, ki neki a Duna, Tisza és Maros közti vidéket
adta lakhelyül, s itt laktak, mig Árpád hős hadai Zalán
királyuk alatt meg nem szalasztá őket. Kovrat középső
fia Asparuch, a Dnister és Dniper tájékát választá
lakhelyül.

Az őshazájukba visszatért Kontrag és Batbaj már
678-dik év körül a kazarok által lenyügöztetett. Ha-
sonló sorstól tartván Asparuch, oda hagyta eddigi
lakhelyét s népével a Duna torkolatához vonult, hol
magát árkokkal megerősítvén, Thraciát megtámadá,
minden merényeit gazdag martalék jutalmazván. Kon-
stantin akkori görög császár süker nélkül szegült el-
lene, a bolgárok Varnáig nyomultak, a tájék inyükre
volt, s el lön tökéelve, itt lelni fel uj hazát. 688-ban
Konstantin utódját II-dik Justiniant megtámadják és két
véres csata után megszerezve a hon, mely maig is
Bolgáriának neveztetik. Asparuch népe a pannoniai
bolgárokkal mint testvér nép barátságban, de álladalmi-
lag külön élt. Krum a pannoniai bolgárok fejedelme
alatt, — ezt választván a thráciaiak is királyokul —
egyesült a két testvérhaza.

A görögökkel sokszor meggyült a bajuk, miglen
keresztény hitre térvén az elkeseredett ellenségeske-
dést barátság váltá fel. A keresztényesítést leginkább
Bogor akkori királyuk nővérének, — ki Byzancban
mint fogoly Theodora görög császárné udvarában, a hi-
res byzanci patriarka Ignác nevelése alatt növekedett
s lett kereszténynyé, — és a bolgároknál fogságban
volt Kufara Todor tudós szerzetesnek köszönheti. Ez
Bogor udvarában tartozkodván, ott eszélyes lángbuzga-
lommal terjeszté a keresztény tanokat; amaz pedig
haza kerülvén, mit Todor kezdett szerencsésen folytatá
és bevégzé. Bogor fejedelmük a keresztységben kereszt-
atyja Mihál görög császár nevét nyerte. Alattvalói is
rövid ellentállás után keresztényekké lőnek. E megtérés
éppen a romai és görög egyház szomorú pártoskodása
és az utóbbi szakadásának kezdő korában történt, és
igy lett, hogy a bolgárok között római és görög papok
térítvén, egyik része a romai, a másik jóval nagyobb
rész királyi udvarával együtt a görög egyházhoz
szegődött. A római katolikusok a görögöktől megkü-
lönböltetés végett Pál hires térítőjokről magukat Pan-

lityánok-nak nevezik.*) Ezekhez tartoznak a mi bolgáraink is.

(Midőn magyar eleink Etelközben laktak, szomszéda lőn Byzancnak a magyar, nem csuda azért, — mond Jerney keleti utazásának I. köt. 133. lapján — hogy Bölcs Leo görög császár, uralkodásának mindjárt 3-ik évében, vagy is 888-ban, miután a bolgároktól méltatlanságot szenvedtek a görögök, Simon bolgár fejedelmet megboszulandó őket hívá segítségül; velük ugyan is frigyét köt, és a Dunára hajóereget küld, melyen a magyarok átkelvén, a bolgárokat Liuntina vezérlete alatt három izben megverik, mely alkalommal Simon Mundragavárba vonulással menthette meg magát. A bolgárok békére léptek nem sokára a byzanciakkal; mindazáltal, hogy a magyarokat lealáztatásokért megtorolhassák, a bessenyőkkel kötöttek szövetséget. A magyarok időközben (992) Arnulf németországi fejedelem által hivattak meg Etelközből Szvatopluk morvai fejedelem megtörésére. A nemzet harcoló része éppen ezen hadi működéssel volt elfoglalva, midőn a bolgárok bessenyőkkel egyesülten a hon maradt békés népre ütnek, őket tüzzel vassal pusztítják s irtják, elannyira, hogy a morvai hadvitelből hazatérő magyarok Etelközt földulva, kirabolva, véreiket legyilkolva találták. Mi volt természetesb, mint hogy a pusztulásra jutott országot azonnal odahagyván, 894-ben Moraviába vagyis Pannoniába térjenek vissza, és a Szvatopluktól elfoglalt tartományban alapítsanak új hazát. Szerk.)

A pannoniái Bulgáriának mint tudjuk Árpád hős hadai vetének véget, népe Zalán megveretése után tömegestől átköltöztvén a dunántuli testvérhazába. — Nagy Lajos alatt Bulgária a magyar koronához tartozott. Az 1363-diki maricai csatában Amurath mozlím hódító adá az országnak első halálos dőfését. A félhold most is ura, s a többi szláv fajú népekkel várja a feltámadást.

A korán megunt török igát lerázandók, tömegestől jöttek a magyar korona védpajzsa alá, s Szörénybe, Orsovára, Szlatinára, Karansebesre, Krassovára, később Rékásra, Lippára és más kisebb helyekre letelepedének; de nem sokára a Bánság többi lakóival ismét a félhold uralma alá kerültek. Nyögtek és pusztultak a Bánság visszafoglalásáig, a mikor a győzelmesek már az eredeti bolgárokat nem találták itt, a mint tudniillik dákorománok vagy szerbek szomszédságában laktak, velök összeolvadván, azok nyelvét és szokásaikat is elsajátították.

1738-dik évben Sztaniszlovies püspök 300 családot vezérelt a Bánságba, Vingára és Ó-Bessenyőre telepítvén őket. A magyar vendégszeretet előzékenységgel fogadá, a magyarok kedves királynéja pedig Mária Theresia igen szép kiváltságokkal ajándékozta meg őket. Igen különös, hogy e kiváltságokat csak a vingaiak élvezék, a velök egy időben ide vándorolt

bessenyőiek pedig úgy tekintettek, mint más kincstári jobbágyok. Mi volt ennek az oka? . . . Az ó-bessenyőiek vingai nemzettestvérük, s különösen első főbírájuk Kaesamag szükkeblűségének tulajdonítják. A vingai büszkeséggel nézett privilegium nélküli nemzetársára, mint valami civis-paraszt atyafiára. Most már nincs egymásnak mit szemükre hányni.*)

II.

A bolgárnép jellemzése.

Az őseitől öröklött kereskedői hajlam most is fel-lehető bennük, jó és rossz tulajdonaival együtt. E népet nem régiben két író jellemezte, egyik hazánkfia E. G. mint menekült anyaországukban fordulván meg közöttük. Ennek könyvecskéje után élő ördögöknek kellene őket tartanunk. — A másik a „Török birodalom szlávjai“ című könyvnek írója. Mily különbség e két ugyanegy népről szóló jellemzés között! De nem csoda: E. G. mint menekült, a töröknek, tehát elnyomóinak védenice, barátja, járt közöttük, ki nehezen olvasta a frank utazó következő sorait: „Ha az utazó eme vidéken (Bulgáriában) vigyázatlanul muzulman kalauzt fogad, a mehanák (vendégfogadók) éléstárai csukva maradnak előtte, s bizton elkészülhet a koplalásra. (Ugy látszik ily rossz fogadás volt E. G.-nak is legnagyobb baja.) De ha tudad a muzulmanon, s bizalmasan szólítja fel a fogadóst: „barátom adj enni, én is keresztény vagyok, elédbe fogja rakni a mije csak van.“ Az elfogultság és párt nélküli író el fogja ismerni e nép békés erkölceit; szolgálatkész, dolgos, fölötté mértékletes és elővigyázó; s habár az ozman birodalom minden szláv népfajai között a legnagyobb elnyomottságban élt, nyomorusága őt azért le nem alacsonyítja: tekintete most is, csak úgy mint hajdanta nemesen büszke, termete magas és szép. Azt mondják, hogy retteg elnyomóitól, de nem igaz, rettegni nem szokott, hanem mint minden józan eszű ember, hol az ellentállás lehetetlen, némán hódol a hatalomnak. Valamint a görög elméjével, a szerb bátorságával, úgy a bolgár béketűrőse és szorgalmával tünteti ki magát. A hol csak bir szánt és kapál. Ha szerencsétlenség vagy erőszak mindenéből kifosztja, nem esik kétségbe, rá nem un a munkára, hanem szomoruan tovább megy, boldogabb vidéken üti fel sátorát, s újra ássa, szántja és kapálja a földet. Rá illik mind ez a mi bolgárainkra is. Különösen a mi illeti ezeket: a Bánság minden népei között a leghitbuzgóbb, hétköznap is tele van ajtatoskodókkal a templom, s ha épülni akarsz, menj ünnepen

*) A bolgárokról jelesen értekezett Gorove László: „a bánsági bolgárok hajdani és mostani állapotjuk“ című cikkeiben. (Tudományos Gyűjtemény 1837. VIII. IX.) Ezen munkájára sem az Ujabbkori Ismeretek Tára, sem a „Magyar Írók életrajzgyűjteménye“ nem hivatkozik. Emez értekezésében közölte Gorove a vingaiak 1744-ben kelt kiváltságlevelét, honnan ezt Bárány Ágoston átvette Temesvármegye emléke című munkájába. Gorove munkáit tüzetesen sorolja fel a magyar tud. társ. évkönyveinek V. k. 216. lapján. (Szerk.)

*) Vajjon nem ilyen paulityán bolgároktól vette-e nevet a két Paulis helység Aradban és Versec mellett? (Szerk.)

és vasárnap az ó-bessenyői templomba, s hallgasd az összes nép hájzengésű énekét : ha meg nem indulsz, kihalt kebledből a hitbuzgalom. Minden házban ott van az ajtó mellett az olvasó és szenteltvíztartó, de nem ám azért, hogy bepókhálósodjék, hanem napontai használatul. A káromkodást nem igen érti; rablók, lóköltők sincsenek közöttük, de apróbb lopásokat elkövet, különösen a mezei rendőrség törvényeit, ha bizton áthághatja, megteszi. E részben nagyon hasonlít a bánági svábokhoz. Jószívűség és vendégszeretetben testvére a magyarnak és szerbnek. Adásvevésben ha valakit rászédhet megteszi, kupec természet; e részben atyafiságos a zsidóval. Azonban legnagyobb bűne eddig a volt : hogy fiait 14—15 éves korában 20—24 éves hajadonnal házasítá össze, bűnviszony keletkezvén nem egyszer ipa és meny között; de a legújabb házassági törvény ennek is bölcsen véget vetett.

Háztartása rendes. noha nem a legtisztább, de öltözete az. A nőké igen festői s dicsőségükre válik, mikép a lábbelin kívül mind tulajdon készítményük, és nem csak ingük remek himzésében, szőrszoknya és kötény szövésében, de cifrábnál cifrább szőnyegek készítésében is mesterek. A férfiak öltözéke nyáron ing, kék mellény és csizmába gyűrt gatyá, télen magyar szabású világoskék nadrág és hosszú fekete prémes ködmön. Fejét nyáron széles karimájú kalap, télen báránnybőr kucsma takarja.

Különös, hogy sem nemzeti dala, sem táncja nincsen. Ritkán s csaknem egyedül lakodalmokon táncol, akkor is „argyelankát“ mit nemzeti táncának nevez.

Irodalma sincs. Iskoláiban s egyházában a dalmátát használja, s mind a mellett még sem olvad e nemzettel össze. Nem lángeszűek az igaz, de igen szeretnek tanulni, s a ki csak szerit teheti iskoláztatja gyermekét; legboldogabb az a szüle, ki elvetvén gyermekének póröltönyét, urat faraghat belőle. Innen van az a sok fél ur, fél paraszt közöttük. Sok abba hagyja, mások középszerűen elvégzik az iskolákat, s a ki papnak vagy ügyvédnek készült haza jő, s lesz belőle kaputos földmivelő, vagy kupec. Ezek aztán büszkék, s úgy lenézik még paraszt testvéreiket is, mintha ők nem is abból az agyagból volnának gyurva; az apa és anya magázza ilyen fiait, s ez úgy félvállal beszél velük. Persze hogy van kivétel is.

Keresztelési, menyegzői és halotti népszokásai igen kevés kivétellel hasonlítanak a szerbekéhez, azért erről azok leírása alkalmával szólnok.

A menyegzői szertartások legkivált abban különböznek a szerbekétől, hogy nem oly költséges. A szegény és gazdag menyegzői lakomául közönségesen luslevest, hust tormamártással, töltött káposztát sertéshussal, balgurt (főtbuzából készült nemzeti ételük) és aprójószág sültet talál vendégei elé. Ilyenkor a lerészegedés ritka eset; a legszebb rend uralkodik közöttük, a násznagy a teljhatalmu parancsnok, a vőfélek az ételhordók. A nászpár nem eszik a közös asztalnál hanem kint a pitvarban égő gyertyával fogadja a vendégeket, a tisztességek kezeit csókolván, kik megtisztel-

tetésük és szíves fogadtatásuk fejében pénzbeli vagy más adományyal ajándékozzák meg az új házaspárt. Éjfél tájban a menyasszony megmossa alávettetése jelül a vőlegény lábát, aztán egy gyertyaszál illesztetik a vendégszoba ajtajára, mit a vőlegény egy cserépedénynek vagy pohárnak rádobásával elolt, mire a násznép nagyot kurjant, s vége a mulatságnak.

Minden nemzetek közt legjobban szereti és tiszteli a magyart.

Berec Imre.

Közlemények,

a Gyulafehérvári Városi-tanács **Vörös Könyvéből.**

Annyi sok dulás, rablás, pusztítás, és égés után, mely Fejérvárt, mint az erdélyi fejedelmek székhelyét 2. század alatt, sőt azután is érte; a tanácsi levéltárban fenn maradt mégis egy, kisív nagyságu, négy ivnyi vastag, hártýába kötött jegyzőkönyv; melynek táblája, mivel eredetileg vörös színű lehetett — most már szennyes fakó — Vörös Könyvnek nevezetik. Ezen könyv 1588. év elején kezdődik és 1672-ik évig terjed; nagyobb részt kebelbeli magánügyeket tartalmaz; de találatnak azok között olyanok is, melyek történelmi érdekléssel bírván, a közfigyelmet megérdemlik; és ezen körülmény indokolja, hogy azokból itt néhányat közlök :

I.

„Anno Domini 1588. Ultima die Aprilis.

En Sárdi Miklos deák, Fejérvárt lako, adom örök emlékezetre az kiknek illik : minthogy a Gyulafehérvári egész tanács, az egész Város képibe leszoritá az én szolgálatomat : hogy ha mi peri az városnak valakik ellen, avagy egyeseknek az város ellen támadna : procurálnék és ágálnék az városért. Tekintvén és gondolván én azt, hogy dicséretes volna Házamnak szolgálni, ajánlottam és ajánlom is magamat ö Kegyelmeknek, hogy az menyiben elég lehetek, minden Causakban kik az egész várost nézik, igazán és hiven szolgálók ö Kegyelmeknek; mind azon által oly dolgokban, kik az Nemességnek szabadságának romlására nem lesznek! mert az féle Causakban Magamra nem illik támadnom. Az egész város ellen pedig Senki mellé nem állok. — Minthogy pedig az városnak privilegiumit én nekem, és egyéb titkokat is megkelletik némely Causaknak ótalmára mutatniok; azok felől is, az én hitem szerint il fogadást teszek ö Kegyelmeknek : hogy Mindenben hű leszek, és semmiben az városnak igasságának romlására, hanem inkább épületire, és előmenetelire igyekezőm. — Ö Kegyelmek is én nekem házom után esztendőnkint egész nyi földet adjanak, az mint ígérték is magokat. Annak felette : ha mely nagy Causa történnék, kiben én nekem nagy munkám lenne; ö Kegyelmek az én munkámat tekintvén, méltó jutalommal megjárógassanak.“

II.

„Anno 1588. 29-a Augusti. Németi Mészáros Márton bíróságában, itt Gyulafejérvárban, Erdélyben lakó Bakfark János az mely compositiot tött volt az itt Gyulafejérvárott levő Háza felől, mely ház az Plébánosság háza szomszédságában vagyon, az Tégla útca szegletén, minthogy az Curatorának Blánderáta Doctornak kényszerítéséből lött volt, — revocalja minden cikkelyben, valamiben ellenkeznek azzal az végezéssel, melyet 13-a die July 1587. töttek volt; kire keze írása vagyon Posztó Mester Jánosnak nála, és ahoz akarja magát tartani.“

III.

„1598. Kis-Karácson előtt való Szeredán Nagy János adott Mészáros Bertalannak*) 1-ör adott ü kezembe egy Öreg bogláros fekete könyvet; 2-szor Meg egy vörös hártýiájú könyvet. — Egy Decretumot. — Az Vásárról való Levelet; — Megint az lézengő embe-rekről való levelet, — Egy Vas Szeget, — Két öreg pallost; ezek mellett valami protocolumokat.**)

IV.

„Anno 1600. 18-a Aprilis. Exemptio Michaelis Vajvodae“
 Michael, Valachiae Transalpinae Vajvoda, Sacrae Caes. Regiaeque Mattis Consiliarius, per Tranniam Locumtenens, Ejusdemque Cis-Tranniam Partium-que Ei Subjectarum Fines, Exercitus Generalis Capitaneus &c. — Universis et Singulis, Magnificis, Generosis, Egregiis, Nobilibus, Moysi Székely Exercitus nostri Generali, Aliisque Capitaneis, Belli-ducibus, Coactoribusque, nec non Comitibus, Vice-Comitibus, et Judlium Comitibus, Albensis Salutem et favorem. — Mivelhogy bizonyos okokból indultatván (igy!) az itt való Fejérvári házunknak szükségére, itt való Udvarbíránk Pithár György mellé rendeltük ez bizonyos személyeket, tudni illik: Nyiró Istvánt, Szabó Istvánt, Szabó Lászlót, Márton deá-
 kot, Mátyás diákokat Exactorunkat, Péter diákokat, és Gábor diákokat, az káptalanunkat, és Borbándi Józsa diákokat.***) Azért az felyül megirt személyeket per annum minden hadba való expeditiókból megengedték hogy üresek, és szabadosak lennének. Kegyelmeteknek is hadjuk és parancsoljuk, hogy az hadba való menésre őket ne kényszerítse; se személyekben, se marhájukban őket azért meg ne bántsa, és

*) Nagy János volt Biró, Mészáros Bertalan új-Birónak.

**) Az itt előszámlált városi „Klenodiumok,“ a 2-ik szám alatti „Vörös hártýiájú könyvön“ kívül, melyből ezen adatok közöltettek, — mind elvesztek.

***) 1600. septemb. 28-ról költ becsü-levél szerint: Nyiró István és Márton deák fehérvári nemes, — Bányai Szabó István Főbiró; Mátyás diák jegyző volt Fejérvárt.

károsítsa, hanem az itt való Udvarbírántól hallgasanak. Nec secus facturi. praesent. perlectis exhiben. Datum Albae-Juliae die 18-a Mensis Aprilis ao Dni 1600. *)

V.

„1601. die 16-a July.

„Végeztük tanácsul hogy az transmissióknak megírásától az Notariusok az első Arcustól 50. pénzt vehessenek. Annak utána valahány árcuson tiszta az írás, minden arcustól 14 pénzt vehessenek; ezekben ha mit el akar engedni — az ő szabadsága.“

„Ennek utána az mint ennek előtte az mi Eleink rendelték volt az Relatoriák fizetést, tudni illik: az első vallótól 12. pénz; — Annak utána minden valló Személyektől az Notariusok két, két pénzt vehessenek.“ — Item: Valamikor az Biráktól, az Mezőre akár Hegyre Becsüsetek kívánnak, tehát valahány forintra becsülnek: az első forintból 16 pénzt vehessenek; — annak utána valahány leszen az forint mindenből 4. 4. pénzt vehessenek. — Hogy ha penig az Városban akármi névvel nevezendő Munkát becsülnek akár menyi forintra; az első forintból 8. pénzt vehessenek, — annak utána minden forintból 2. pénzt.“

VI.

„1602. Anno Dni nostri Jesu Christi 1602. 9-a die Januarii.

Jól lehet ennek előtte, úgy mint 4. esztendővel az mi Eleink megtekintvén az Biráknak fogatkozott alapotját, és az üdőnek szük voltak, rendeltenek volt az Birónak az Város Szolgájának tartására flor: 32. és 16. köből buzát, — melyet az üdőnek sok változási miatt, az Városkönyvébe bénem irhatanak volt; most pedig az Úr Isten egy kicsi csendességet mutatván, s most tanácsul együtt lévén, megemlékezvén az mi Eleinknek jó végezésekről, és rendtartásokról: Örök emlékezetre beirtuk ez jelen való városkönyvébe, hogy ennek utána való Birák is megemlékezvén erről a rendtartásról, külömbet ne kívánjanak, hanem ez Könyvbe megirt rendtartáshoz, és jövedelemhez tartsák magokat.“

VII.

„1602. Esztendőben Baranyai Szabó István bíróságában az Tanácsnak nevei: 1-ör Baranyai Szabó István. 2-ik Asztalos János. 3-ik Szakmári Szijjártó János. 4-ik Bózási Szabó István. 5-ik Szászvárosi János. 6-ik Mészáros János. 7-ik Borbély György, 8-ik Szabó Gergely. 9-ik Fazakas István. 10. Márton

*) Ezen másolat eredetije meg van a „Fancsai gyűjteményben“ Fejérvárt; melyen a pecsét két papír szelet közé tett sárga viaszra van nyomva, ily körirattal: „Jó Mihail Vajvoda;“ (Kyrill betűkkel) a cimer 2 papi öltönyben diszáló alakot tüntet elő, melyek között egy fejedelmi bot áll. — Az aláírás is, mely szabad kézre mutat, Kyrill betűkkel ezt tartalmazza: Jo Mihail Voj.

deák. 11-ik Debreczeni Szabó János. 12-ik Szijjártó János Kassai.“

VIII.

„Anno 1604. esztendőben Augustusnak 24-ik napján, az minemű birságok törvény szerént esnek, azokrul tanácsul végeztenek, hogy az következendő emberek is, ha megfelejtkeznének felöle, ez könyvbe megtalálják. Végeztük pedig az Tekintetes Borbély György bíróságában. Mi eképpen következik : 1-ör Holt birság flor. 40. — 2-ik Eleven flor. 20. — 3-ik Calumnia flor. 32. pénz 50. — Ezt deponálhatja flor. 2. — 4-ik Inhibita flor. 12. denar. 50. — Ezt deponálhatja flor. 1. — 5-ik Emenda Lingvae flor. 12. denar. 50. — 6-ik Széktörés flor. 1. — 7-ik Vér birság flor. 1. — 8-ik Városi hatalom flor. 1. — 9-ik Mezei hatalom flor. 2. — 10-ik . . . . . birság flor. 12. — 11-ik Bika pénz flor. 3. — 12-ik . . . . . depositiója flor. 1. — 13-ik pro. . . . . flor. 1. *)

IX.

„1608. die 6-a Mensis Novembris. — Urunk ő Felsege Jófői Györgynek két esztendendeig való szabadságot adott. Kiről levele is vagyon ő Felsegétől.“

X.

„Anno Domini 1612. Szakmári Szijgyártó János bíróságában viteté Báthori Gábor az Farkas álgut Szebenbe.“ **)

Közli Dr. Ötvös Agoston.

(Vége köv.)

Levelezések.

Ó-Kanizsa július végén 1859.

Noha városunk országos dolgok elintézésébe nem szólhat, de jelentősége még sem oly kicsi, hogy lapjaink róla ne tehetnének néha említést, mi nem történvén, engedje t. szerkesztő ur, hogy községünk munkaköréből egy pár adatot közöljek.

Ó- vagy Magyar Kanizsa körülbelől 12000 lakossal bir, és területe 24063 ¹²⁰⁹ lánóból áll, lánacát 2200 □ ölével számítva. Ezen roppant területen van 14944 hold 511 □ öl szántóföld; 1465 hold 1364 öl kaszáló; 1240 hold 139 öl szőlő, 20 hold erdő; 822 hold 1700 öl nádas. A többi terület tavakra, vizekre, utakra rámegy. A község tehát közép aratási évben természet 20—22000 köből búzát és kétszerest; 10000 köből árpát; 12000 köből zabot; és mintegy 20000 köből kukoricát, ez az utóbbi cikk az összes természetnynek harmadát teszi. A gabonafélék azon mennyisége, mely helyben nem fogyasztatik, hajókon a felsőbb piacokra szállítatik, nagy része a Szeged és Szabadka városok hetivásárait is küldetik. Mi a szénát illeti, Kanizsa saját természetéből nem fődözheti szükségét, miért is nagy mennyiségű széna hozatik a szegedi szállásokról, hol ezen cikk kitünő minőségben kapható. A

*) A kipontozott helyek a könyvben olvashatlanok.

**) Ezen csoda álgyu leírását lásd : Wolf : Bethlen „Hist. Trans.“ Cibinii. Tom. V. pag. 263—264.

kanizsai legelők 10000 darab juhot eltartanak, melyek évenként mintegy 400 mázsa gyapjut adnak. A kanizsai és martonosi gyapju legjobbnak tartatik egész Bácskában, miért is ezen portéka a gyapjuvásárokon mindig 10 százalékkal drágábban elkél, mint a szomszéd Zentáé. Lovakat a község 2000-et tart, fajtája kicsi, és nem jó. Ökör vagyon 2000, disznó 3000 darab, de az utóbbiak száma évenként fogy, minthogy a nép sertéseit rossz aratások miatt elvesztegetni kénytelen volt. A Tiszaszabályozási társulat által épített töltések ismét 4500 hold földet tettek mivelhetővé; ezen megmentett terület azelőtt a Tisza minden emelkedése alkalmával víz alá került, most pedig dohány és repcevetések tenyésznek itt. Mi a kézműipart, és a gyári cikkek kereskedését illeti, ez most tökéletes pangásban van, és pedig valóban már régóta. A pénzhianyról panasz azonban általános lévén, fájdalom nem igen van kilátásunk, hogy állapotjaink javulnának.

Pesten augusztus 7-én 1859.

A legutolsó császárfürdői bál jól ütött ki a roppant égi zivatar dacára, miért is Dr. Herz ur fölbátoritva érzi magát, hogy a közönség élvezetére még ez idény alatt két bált rendezzen. Az egyiknek neve Anna lesz, *) a másiké : Nefelejts. Hisszük, hogy ez utóbbi oly feledhetlenné teszi magát, miszerint hogy el ne feledjék, minden évben ismétlendik.

Ha az ember végig megyen a váci és uri utcákon, semmi sem lepi meg annyira, mint a gyönyörű dinnyék és szőlők a gyümölcsárusok izletesen rendezett bódéiban, természetesen, hogy ha az ember nyalakodni akar, s ez ujságokra vágyik, nagyon busásan kell megfizetni az árát. Node maholnap majd eljönnek a Hevesiek és azok fognak nekünk szép görög dinnyéket hozni.

A kertészi társulat jövő vásár alkalmával Palotán nagyszerű mulatságot és fényes bált rendezend, mely ünnepeyre a társulati tagokon kívül, mások is szívesen fogadtatnak. E mulatságról érdekes és hű rajzot fogunk irni, miután abban Pest egész nővilága részt veend.

Itt a nagyszerű zsidótemplomban Julius 21-én este volt a gázvilágítási kísérlet. A gyönyörű egyház fénytengerben ragyogott, miután körülbelől 500 lámpa villogatta ki a vakító lángot.

A hőség az elmúlt esőzés után, csaknem kiállhatatlan, rekkenő forróságának már nem egy emberélet esett áldozatul. Most legjobb a hűvös szobában.

Pesten augusztus 14-én 1859.

A vidéki közönséget semmi inkább nem érdekli, mint azon események, melyek a nemzeti színháznál, mint közös édes tulajdonánál történnek. Általában tapasztalásból vagyunk meggyőződve, hogy mindenki örömmel olvassa a színi referadakat, már csak abból kiindulva is, hogy ismerje azok tehetségeit, munkásságait, s előhaladásait, kik a nemzeti kincsen táplálkoznak, hogy ugyan azt megőrizzék. Valóban a színházra illenek Aristophanes szavai, miket a „Lovagok“ című vigjátékában a kar által mondat ! „Te öre a földnek

*) Már véghezment a mult szerdán.

és a szent szigeteknek, városunk egyetlen csillaga! mily örvendetes hírt mondasz nekünk, hogy létedért az isteneknek áldozunk? — de fájdalom feleletül elmondhatjuk azt, mit ugyan csak ő az „Acarnanok“ című vigjátékban mond: „Mily sok kín mardossa keblemet! mily kevés vidámság lakozik abban!„

Nálunk a színházra nézve most van a hét sovány esztendő; az opera jelesb tagjai vendégszerepelnek, a dráma kitűnő tagjainak vándorbotokat adtak, mások pedig szabadság idejüket használják, s így az örökös egyformaság által hatályos befolyást képtelenek levén gyakorolni: a színházat szellemi időtöltéssé nem emelhetik; pusztán unalom-üzésből járnak oda az emberek, bámulni azt, mit közmegegyezésnél fogva szépnek tartanak!

A tompa egyhanguságból, mit főként az elhibázott szerződteések is hatványoztak: ujabban Mizsey Mari k. a. föllépte emelte ki a nagy közönséget; azonban a k. a. kétszeri szereplése után ítélve, csak azon igazságszerű méltánylás folytán elégithette ki a közönséget, melylyel mindenki találkozik, ki a kezdeményezés nehézségeivel kénytelen megküzdeni; mind a mellett a k. a. színpadi otthonossága, játéka, s a műkellékek — ha nem is egészen helyes, de kielégítő — alkalmazása igazán meglep bennünket; míg hangjának terjedelme, s coloraturáival sehogy sem tudunk megbarátkozni, azonban a jó reménység táplál, hogy idővel a k. a.-ból jeles művész nő válandik.

Mint halljuk a Hugonottákban, melyet Ellinger javára

adnak elő, részt veend Kaiser Erntné is, ki jelenleg távol minden zajtól elvonultan él egy kies villában. Többször alig fog föllépni a t. művész nő, miután a jövő téli idény alatt külföldön kíván babérokat aratni. Ugy látszik művésznőinket mind elragadja — a külföld.

A fővárosban most furcsa kis történetecske kering. Folyó hó 3-án a nagyhid utcában a 2-ik sz. ház lépcsőzetén egy nőcseléd belakatolt kalaptokot talált. Képzeltetni, hogy megörült az illető, gondolván, hogy ha nem is valami nagy kincset, de legalább két csinos kalapot tartalmazand; legott ovatosan fölveszi, szobájába rohan, s dobogó kebelével kezd felbontani... Egy pillantás... a kalapokban csakugyan kincs volt, egy édes anyai szeretetnek kincse, melytől miért foszthatta meg magát? — nem tudhatni! A megrémült cseléd legott gazdájának jelenté föl a titokteljes találmányt, de mindeddig a szivtelen anyának kiléte nem fedeztetett föl!

Jelenleg itt Deák Ferenc, s b. Eötvös József uraknak hollétéről sok versió kering, s avatott körökben hitelesen akarják tudni, hogy hazai ügyek végett Bécsben időznek; némelyek ugyancsak e tárgyban utaztatják Danielik kanonok és b. Kemény Zsigmond urakat is, de az utóbbiak — mint hiteles kútfőből mondhatjuk, tisztán tudományos tapasztalatok szerzése végett utaznak, hogy dus ismereteiket az irodalom javára gazdagítsák. Mi a híreket egyszerűen constatirozzuk, minden commentár nélkül.

T Á R C A.

A vetélytárs.

Beszély.

Emiliától.

(Vége.)

— Ülj le ide mellém, édes barátném! — mondá aztán, gyöngéden maga mellé huzván őt a pamlagra — Oh téged az ég küldött hozzám! — folytatá, és túlaradó lélekkel Jenni keblére borulván, zokogni kezdett, de köny nem jött szembe; csak keble rengett gyors, szaggatott rohamokban, mintha szíve meg akarna szakadni.

És Jenni nyugodtan hagyta őt pihenni keblén; nem volt ereje kiszabadítani magát vetélytársnője karjaiból, mik görcsösen fonódtak nyaka köré; e pillanatban érzé, hogy csakugyan barátság fűzi őt e nőhez, és teljesen átérzé azt a nagy fájdalmat, mely barátnéja szívét marcangolja.

— De most már clég Árpádina; térj magadhoz, kérlek térj magadhoz — eszedzett végre könyektől elfojtott hangon, és igyekezett feltámasztani barátnéja fejét.

— Hagyj itt pihennem, hagyj itt meghalnom! Itt tán előbb könyörül rajtam az isten! — rebegé Árpádina.

— Minő beszéd ez, Árpádina! A legnagyobb vétek a kétségbeesés! — feddé őt Jenni gyöngédeden.

Árpádina erre lefejtette kezét Jenni válláról, hátra támaszkodott a pamlagon, és merengött maga elé; nem mert felpillantani barátnéjára.

— Te beteg vagy Árpádina, orvost kell hivatni! — kezdé újra Jenni, hosszú, kínos szünet mulva, és felkelt, hogy az ajtó felé menjen; de Árpádina megfogta kezét.

— Ne, ne — mondá visszatartóztatva őt — Igen is

beteg vagyok, de nem a testem, hanem a lelkem beteg! Maradj édes barátném; engedd, hogy melletted legyek, hogy beszéljék veled, ez jót tesz majd.

— Beszélj hát kedvesem — mondá Jenni részvétteljesen.

— Ugy-e bár Jenni, te utálsz engem? — kérdé aztán Árpádina szünet mulva, lehetőleg nyugodtan.

— Hogyan gondolhatod ezt? feddé őt Jenni.

— Azért jöttél ide, hogy megvetésedet éreztessed velem? — kérdé Árpádina tovább, mintha nem is hallotta volna barátnéja ellenvetését.

— Árpádina, te megbántasz e beszéddel! — tiltakozék a másik. — Én szeretlek —

— Ne mondd ezt Jenni! — viszonzá amaz, esdőleg emelvén tekintetét barátnéjára — Jobban esik hallanom hogy gyűlölsz, mint az, hogy szeretsz.

— De miért gyűlölnélek? nem vagyunk-e barátnék? Avagy eljöttem-e volna, ha gyűlölnélek? — mondá Jenni mely elfogódottsággal.

Árpádina arcán örömsugár villant át.

— Tehát nem tudsz semmit? — kérdé kétkedőleg függesztvén reá tekintetét.

— De igen, tudom, hogy beteg vagy, és hagymázban beszélsz. —

— Bákay nem beszélt veled semmit? — kérdé újra Árpádina élénken.

— Tegnap este óta nem is láttam.

— Igazán? — kérdé Árpádina, kipirosodott arccal.

— Igazán! —

— Oh, így jól van, nagyon jól! — kiáltá amaz elragadtatással.

Jenni szánakozva nézett e nőre. Tehát a félelem ren-

ditette őt meg az imént! gondolá; a félelem, hogy gonosz szándéka el van árulva. Mint csalatkozott benne az imént.

— És most hadd menjek haza! Még készülteket kell tennem a mai vigalomra — mondá tehát nyugodtan, és fölkel, hogy felöltönyét magára vegye.

— Ne siess Jenni; maradj itt nálam; a vigalomból úgy sem lesz semmi — viszonzá Árpádina gyöngéden.

— És miért nem?

— Hát nem látod, hogy beteg vagyok! Aztán ha tudnád, mi okból rendeztem én a vigalmat, nem sietnél olyan nagyon.

— És mi okból?

— Hogy férjedet elcsábítsam! — mondá Árpádina arcát elfedve.

Jenni bámulattal nézett e nőre; most már nem vágyódott el tőle.

— Ne menj még Jenni, jer, ülj ide mellém, hadd mondjam meg neked, mi szívemet nyomja — folytatá Árpádina, még mindig elfedve tartva szeméit.

— Hát azt hiszed, hogy elhiszem a mit mondasz! — mondá Jenni derült hangon, míg szemében könnyek csillogtak.

— Ugy-e bár hihetlen! Pedig még is úgy van! El akartam csábítani férjedet, el akartam rontani boldogságodat!

— És miért akartad azt tenni? — kérde Jenni megilletődve.

— Mert rossz vagyok, nagyon rossz! Fájt, hogy boldog vagy, az egész világ tisztel, hát bosszút akartam állni rajtad, és mert azt hittem, hogy férjed szeret —

— Tehát azt hitted? — kérde Jenni fájdalmas mosollyal.

— Az az, mert tudtam, hogy szeret — egészíté ki hirtelen Árpádina.

— Minek ez Árpádina? Jól tudom én, hogy Letenyei engem nem szeret — viszonzá Jenni nyugodtan.

Árpádina most hirtelen levette kezeit szeméről; megdöbentette őt e hang melylyel barátnéja ezt mondta, és midőn a nyugodt kifejezést látta, kérde:

— És hogyan gyanítod ezt?

— Nem gyanitom, de bizonyosan tudom! Letenyei nem képes szeretni!

— És te még is szereted őt? — kérde Árpádina, növekedő hévvel.

— Oh igen, én szerettem őt, igazán, forrón, de most már nem szeretem.

— És nem fáj neked e nyilatkozat? — kérde Árpádina barátnéja kezét megragadva.

— Nem. Szivem megszűnt érte dobogni; azért nyugtasd meg magad kedves barátném! Sőt nekem kell köszönetet mondanom neked, mert visszaadtad lelkem nyugalma — viszonzá Jenni méltósággal.

— Oh így hála neked istenem, hogy kiálltad velem e szenvedéseket! — kiáltá Árpádina elragadtatással — hogy megóvtál a legnagyobb fájdalomtól — s Jenni szívéhez szorítva mondá: —

— Igazad van barátném, e férfi nem érdemli a te szerelmedet, ez nemtelen, aljas ember.

— Elég róla! Ne ócsároljuk a halottakat! — mondá Jenni komolyan.

— Reád nézve az, de nekem üldöző démonom, isten boszua — viszonzá Árpádina; és barátnéja karjaiba vetve magát, esengve kéré — Ments meg üldözéseitől!

Jenni mély gondolkodásba csett.

— Meg leszesz mentve! — kiáltá egyszerre örömmel — Te meg leszesz mentve, és én meg leszek boszulva! — azzal odaszaladt az íróasztalhoz, néhány sort irt, és bepecsételte.

— És most ird rá a címet — mondá Árpádinának.

— Kihez címezzem?

— Letenyeihez! Csak siess, ne kérdezz semmit; ez a mentő szer — mondá Jenni hévvel.

— E levelet add át az inasnak, hogy mikor Letenyei eljő, adja át neki, te pedig készülj, mert azonnal utazunk! — mondá aztán, midőn Árpádina a címet megírta.

— Utazunk? és hová? — kérde ez álmélkodva.

— A legbiztosabb menedékhelyre —

— Oh akkor megyek, követelek akár hová vezetsz! — viszonzá Árpádina örömmel.

Alig félóra múlva elhagyták a fővárost.

És alig félórával ezután eljött báró Letenyei; de mi nagy lőn meglepetése, csodálkozása, midőn az előszobában minden butordarabot összevissza hányva talált, és az inas a számára hátrahagyott levelet átadván, megmondta neki, hogy a grófné elhagyta a fővárost.

De midőn a levelet elolvasta, akkor már nem csodálkozott, hanem olyan fehér lett mint az a papír, melyre a levél írva volt; mert a levél, melyet Jenni irt, következőleg szólt:

„Uram! Mai naptól fogva el vagyunk válva. Jóságaim igazgatója Tettes Bákay Endre utasítást kapott tőlem, hogy évnegyedenkénti előleges részletekben évenként 10000 forintot fizessen ki önnek pénztáramból, ez összeget addig fogja ön kapni tőlem, míg nyugalmamat nem háborítandja, a melynek biztosításául magammal vittem Árpádina barátnémát.

Kótalyi Jenni.

— Tehát komédiát játszottak velem! A két nő egy követ fújt! És én vaktában belerohantam e kelepcebe! — mondá magában Letenyei, összevissza tépve a levelet; de haragja nem tartott sokáig; vizagszalta magát a tízezer forintnyi évpénzzel. Éppen nem tartotta méltóságán alul nejétől e megváltási összeget elfogadni.

Heti szemle.

— Liszt könyve a cigányzenéről megjelent. Még nem láttuk; de azt írják róla, hogy a híres virtuoz azon véleményét nyilvánítja benne, hogy az ugynevezett magyar nemzeti zene voltaképen nem is a magyaré, de a cigány sajátja, Magyarország pedig annyiból van hozzá némi joga, hogy e csodás zenének ápolója és megtartója. Eddig azt hittük (s hisszük folyvást), hogy a zene magyar, fő ápolója pedig (bár nem mindig javára) a cigány. Liszt ur ellenkezőleg arra tanít, hogy a zene cigány s csak ápolása illeti a magyart. Liszt ur e szerint a magyar zenében fölfedezte a cigány zenét, melyet eddig nem lehetett fölfedezni, mert a tapasztalás azt mutatta, hogy a cigányok Spanyolországban a spanyol, Franciaországban a francia zenét, szóval mindig azon nép zenéjét sajátították el, melynek kebelében laktak. Liszt ur most ime kisütötte volna, hogy a cigányok zenéje, mely mindenütt másolat, a magyarok közt eredeti. Zenénket is elperlik már? — A dolog mindenesetre megérdemli, hogy szakértők szóljanak hozzá; s ez — reméljük — meg is fog történni. (P. N.)

— Amerikáról, a csudák hazájáról az emberi természet egy új tüneményéről tesznek jelentést. Kentucky-ban egy fiatal ember mutatja magát nyilvánosan, a ki testi fájdalmat nem érez, és a ki ennél fogva igen jól katonának, vagy a körülményekhez képest élő állapotban boncolgatásra volna alkalmas. Mutatványai következőben állanak: vesz egy egész marokkal gombostűt, és ezeket gombjukig combjába szurja. Egy árrt tenyerén keresztül üti. Lábát egy facipőre leszegezi, s ily módon fel s alá sétál, ujját egészen a csontig átmetszi. Végre kést szur orcáján keresztül, úgy hogy azt száján keresztül vehette ki. További mesterségeinek bemutatását a nézők elengedték neki. Mind ezen mutatványnál csak igen kevés vér jelentkezett, de azért hamisság nem volt a dologban, — mert Ujtransylvániának orvosi karának több tagja is volt jelen.

— Miután valamely ánglus (!) már kiszámította, hogy sok év lefolyása szükséges míg a csillagok sugarai nagy távolságukból földünket érinthetik, hogy sokszor a csillag addig már ki is vészett, míg hozzánk érkező sugarai által létezését megtudjuk, és például a Siriusnál mintegy 4000 év kívántatik, míg valamely sugára bolygónkat elérheti, — ezen állítás szerint nagy hasznót tehetünk az emberiségnek, illetőleg az emberi tudományoknak. Tudományunk t. i. sok tekintetben hézagos és csonka, miután az évezredek előtti dolgok ismeretere nem igen juthatunk. Minthogy azonban a fentebbi tételnek megfordítva is kell állani, azaz, ha a Sirius sugarainak 4000 év kell míg hozzánk érkehetnek, a Sirius is csak 4000 év múlva észre fogja venni, a mi jelenleg a földön történik, avagy most tudja meg, a mi itt 4000 év előtt történt. Így hát a Sirius lakóitól felvilágosítást szerezhetünk a régi történetekről, az első nemzetek keletkezéséről, és több előttünk mythologai homályban lebegő dolgokról. Ma holnap őstörténetünket oly részletesen megírhatjuk, a mint akármely német udvari historiographus az ő statusának ünnepéyleit leírta; így majd a régi classicus elveszett iratait is kipótolhatjuk, a családok és nemzetek származásában könnyebben eligazodunk sat. Nemde könnyen kivihető tanács?

— Vellő és lélek. Az agynak testi felingereltetése vagy megsértése sokszor bámulandó lélektani állapotokat eredményez. Így hiteles jelentés tétel, hogy egy ember, ki fején kapott súlyos megsebesítése következtében a londoni Tamás-kórházba jött, felgyógyulása után egy teljesen idegen nyelven beszélt. Ezen nyelv az ő wallisi anyanyelve volt, melyen ő egykoron odahaza beszélt, de a melyet Londonban 30 esztendő óta teljesen elfelejtett.

— Cigányüzérkedés. A szentandrási pap, a vadászhat nagy kedvelője lévén, egyszer a ligetben járkálván, a sűrű lombot mozogni, és mögötte valami eleven tárgyat guggolni látott. Azt vélvén, hogy ott vad lappang, puskáját elsiüti és a cigányrajkót találja. A mivel és emberszerető pap haláláig elszomorkodott ezen eseményért, előhívatta a vén cigányt, és elmondta neki, hogy ő véletlenségből lett fiának gyilkosa, kérte, hogy hallgasson e dolgról és egyuttal neki 10 pftot ajándékozott. A vén cigány nagyon szívére látszott venni fia halálát, hanem még is harag nélkül távozott el a paptól és hallgatott. Nem tartott egy pár hétnél tovább, a mint a cigány megint a paphoz betoppant, ez uttal 5—6 purdét vezetvén kezén. „Fűtistelendű atyám — ugymond — ön ighen kigyelmes volt irántam, sajnálom ugyan fiámat, de majd ad az isten mást helyibe. Ime, itt van még egy pár fiam, kirem lűjje ezeket is agyon — dirr, dur! mindegyikért adjon megint tizs forintot.“

— Gyulai Károly a magyar tájképek kiadója Tiszafüreden, f. hó 7-én meghalt. Vállalatából csak öt kép jelenvén meg, befejezetlen maradt.

— Dr. Wachtel David munkája: „Ungarns Kurorte und Mineralquellen“ e napokban jelent meg Sopronban. Harminc nagy nyolcadrétű ivre terjedő, eme művében a tisz-

telt szerző az öt magyar helytartósági területen előforduló minden ásványos forrást és fürdőt szakértőleg leír, és vegytani alkatrészeit közli. Magyarországnak balneographiáját gazdagnak mondhatni, minthogy részint az egyes fürdők külön, részint az ország összes ásványvizei egyetemesen több ízben igen jeles, és tudós írókra találtak. Mind a mellett Dr. Wachtel idézett munkája, már csak azért is különös figyelmet érdemel, mert szerzője, noha a tárgyra szóló irodalmat szorgalmasan átbuvarlotta, többnyire még is saját személyes tapasztalása után szól. Gondoskodtunk, hogy e munka, — melynek ára 3 frt. 67½ kr. — annak idejében szakértőleg megismertessék lapunkban.

— Melyik a világ legnagyobb lapja? Eddigelé a „Times“ volt szerencsés a világ legnagyobb lapjának tartatni; azonban jelenleg e tisztességet másnak kellett átengednie. Ugyanis a new-yorki „The constellation“ című szépirodalmi heti közlöny kiadója, az amerikai függetlenség napjának (jul. 4.) ez idei ünnepére a fencimzett lapnak egy óriási mellékletét indította meg, melynek ive 8 láb 4 hüvelyk hosszú s 6 láb széles. Negyedrétre van összehajtván, s így 8 oldalt foglal magában. Minden oldal 13 hasábból áll, s minden hasáb 4 láb hosszú úgy, hogy az egész lap szedetének hossza 416 láb. A papirosnak, melyre nyomatik, rizmája 3 mázsát nyom s 60 dollárba kerül. Az óriás lapot 28000 példányban adták ki, s példányát fél dollárjával (1 pfrt.) árulták. Címe „Az öröm külön lapja;“ tartalma szépirodalmi és elmefuttatás.

— A hírlapirodalom Norvégiában oly magas fokra emelkedett, hogy Francia- és Angolországot kivéve, tán minden más európai városnak előtte áll. Itt a mely városnak 2—3000 lakosa van, már lapjának (és pedig határozott színezetű politikai lapjának) kell lenni. Kiszámították, hogy Norvégiában a lakosok számára mérve több lap jelenik meg, mint a legnépesebb s legmiveltebb német tartományban: Szászországban. Ellentét például hozhatjuk fel a nápolyi királyságot, melynek félszigeti részében egyetlenegy politikai lap lát napvilágot; míg ellenben az annyira hanyatlott Spanyolország egy Madridjában csak politikai lap 22 jelenik meg.

Szerkesztői távirtda.

S. István urnak Pesten. A novellát kaptuk. Tinódi költeményét elfogadjuk, ha nem apokryph, és még másutt meg nem jelent. A török basa levelére csak akkor nyilatkozhatunk, ha előbb tartalmát ismernők.

Remellay G. urnak Pesten. Ugyan az nap küldtük, melyen ön megszentesztette levelét hozzánk.

Gámán Zs. urnak Kolozsvárott. Könyvet és kéziratot nagy köszönettel vettük.

A „Hunnia“ című magyar casinot Bukarestben felkérjük, hogy velünk tudassa a Delejtű mily számai hiányának kezdettől fogva, — a hiányt azonnal pótlandjuk.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

HIRDETÉSEK.

Pap Albert

(hangszerész Temesvárt, Józsefváros, csillag utca 141. sz. Gruber féle ház)

mindennemű billentyűs hangszert, egymint: orgonát, fisharmonikát, játszószekrényt, kintornát, melodiont sat. készít, és új bécsi zongorákat is raktárában tart, hol ezek a legjutányosabb áron kaphatók.

Midőn ezennel saját készítményeit, és rendelt, vagy bizományos árukat a tisztelt közönség figyelmébe ajánlaná, tudtul adja egyszersmind, hogy a fenebbi hangszerek javítását, vagy igazítását is elvállalja, és azokat hangolni is kész.